

## วัฒนธรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

### The Culture of Teaching in the Buddhist way of Sathyasait School, Lop Buri Province

อุมาพร ภูศรีโสม<sup>1</sup>

#### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) วัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 2) สภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี เลือกพื้นที่วิจัยเลือกแบบเจาะจง คือ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี เก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 65 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ จำนวน 10 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 20 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 35 คน มีการตรวจสอบแบบสามเส้าและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี อยู่ภายใต้การบริหารงานของ ดร. อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะของประชารัฐ ซึ่งเป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม โรงเรียนไม่เก็บค่าเล่าเรียน ระบบการคัดเลือกครูพิจารณาจากคนที่มีจิตใจดี โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาจิตใจของนักเรียนและครู ใช้หลักความรักความเมตตา ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามแนวทางสัตยาไส

สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนเอกชนอยู่ประจำ จัดการศึกษา ในระดับชั้นอนุบาล - ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนทางเลือก ที่เน้นการจัดการศึกษา แบบคุณธรรมนำความรู้ มีระบบการคัดเลือกนักเรียนเข้าใหม่ที่เน้นผู้ปกครองของนักเรียนเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้ได้ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและนโยบาย ของโรงเรียน ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นแม่บทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา บริหารสถานศึกษาและจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามแบบวิถีพุทธ จัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม กับกิจกรรมของหลักสูตร ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อสร้างคนดีมีคุณธรรมเหนือสิ่งใด การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัตยาไสใช้รูปแบบคุณธรรมนำความรู้ ใช้หลัก “Educare” ในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน มุ่งการดึงเอาสิ่งที่ดีงามออกมาจากจิตใจของผู้เรียน ยึดหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ ความรัก ความเมตตา ความจริง ความประพฤติชอบ ความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน ผ่านระบบการเรียนรู้แบบร่วมมือตามทฤษฎีการเรียนรู้ แบบพหุปัญญา ในรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ใช้กระบวนการเรียนการสอนด้วยการสวดมนต์นั่งสมาธิแบบใช้แสงสว่าง เพื่อพัฒนานักเรียนด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ และเน้นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ในการเป็นแบบอย่างที่ดี

**คำสำคัญ :** วัฒนธรรมการเรียนการสอน, วิถีพุทธ, โรงเรียนสัตยาไส

<sup>1</sup>นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม



ของผู้มีอุปนิสัยที่ดีงาม พัฒนาคูในการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ในวิชาการ เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมของนักเรียน

### Abstract

The research was intended to study; 1) Culture of teaching and learning of Sathya Sai School, Lop Buri Province. 2) The state of teaching and learning in the Buddhist way of Sathya Sai School, Lop Buri Province. 3) Forms of teaching and learning in the Buddhist way of Sathya Sai School, Lop Buri Province. Select a specific research area in Sathya Sai School, Lop Buri Province. Document and field data collection by observing, interviews, 65 samples of the sample consisted of 10 knowledgeable groups, 20 practitioners and 35 general informants. Describe the results by descriptive analysis.

The research results were as follows: The Culture of Teaching in the Buddhist way of Sathya Sai School, Lop Buri Province. Under the management of Dr. Ajoong Choomsai Na Ayutthaya. Adhere to the principles of participatory management. There is a pattern of public administration. This is the cooperation of the public, private and civil society sectors. The school does not charge tuition fees. Selection system the teacher was considered by the people who have a good heart. By allowing students to participate in the selection. The environment and learning resources are appropriate. Conducive to learning And the development of the minds of students and teachers. Use the principle of love, compassion. Through an integrated learning process, human value are guide Sathya Sai.

Teaching management, Sathya Sai School is a private school on a regular basis. Education in kindergarten to Mathayomsuksa 6 is classified as an alternative school. The emphasis on moral education led to knowledge. There is a new student recruiting system that emphasizes students' parenting. To get parents and students who have a philosophy of philosophy. Principles and policies of the school using the Core Curriculum for Basic Education 2008. The Ministry of Education is the master of the curriculum development. Administering educational institutions and conducting studies in accordance with Sufficiency Economy Philosophy. Make yourself stronger and more sustainable. Daily practice According to the Buddhist way Integrate the integrated learning process into the ethics and curriculum activities. In all subject matter to create a good person with morals above anything.

The teaching and learning of Sathya Sai School use the moral form to bring knowledge. Use the moral form to bring knowledge. Use the "Educare" to inspire learners. Focus on pulling good things out of the learner's mind. Five principles of human values are love, compassion, truth, behavior, peace and non-persecution. Through cooperative learning system. Based on the multidisciplinary learning theory in the integrated teaching style of human values in 8 groups of learning and activities. Use the teaching process with light meditation prayer. To develop student morality and ethics. Create a good atmosphere and focus on the role of the management to be a role model of the good person. Develop teachers to be role models. Have knowledge in academic is an important part in promoting the moral education of students.

**Keywords :** The Culture of Teaching, Buddhist way, Sathya Sai School



## บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าในโลกยุคโลกาภิวัตน์นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่าง ให้เป็นไปตามกระแสของการพัฒนาการ ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีการพัฒนาเป็นลำดับอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนานั้นไม่ได้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน トラบใดที่ทุกคนมุ่งแต่หาผลประโยชน์ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลที่ได้รับจากการที่พัฒนา ถึงแม้การศึกษาสูงเพียงใดก็ตาม หากขาดความพอคิของสังคมที่เป็นอยู่ ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากฝีมือมนุษย์เองขาดคุณธรรมจริยธรรม

จากกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มุ่งพัฒนาคนบนหลักการพื้นฐานสำคัญที่คนไทยต้องมีความรู้ ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง มีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อดทน มีสติ ใช้ปัญญา จะนำไปสู่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง สามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้าน จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้คนและสังคมไทย มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่อง การศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญ ในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ในยุคศตวรรษที่ 21 โดยยึดหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างสถาบันทางสังคมให้มีความเข้มแข็ง ทำหน้าที่และบทบาทของตนเอง ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และชุมชนให้เป็นสถาบันหลักในการพัฒนาความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญกับการศึกษามาก มีการหยิบยกประเด็น การศึกษาเชื่อมโยงกับการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ มา กล่าวถึงเกือบทุกครั้ง ผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” ทำให้มองเห็นภาพปัญหาและข้อเสนอทางออกที่เป็นนโยบายในการพัฒนาการศึกษาไทย จุดเน้นสำคัญ

อยู่ที่ “การใช้คุณธรรมและความรู้ การมีสติปัญญา ความเพียร จะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง” ทั้งนี้การปลูกฝังและบ่มเพาะค่านิยมที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนไทยต้องกระทำตั้งแต่เด็กๆ และที่สำคัญผู้ใหญ่ต้องทำตนให้เป็นแบบอย่าง และครูจะต้องพัฒนา คือ ปรับและพัฒนาวิธีการสอนให้มีคุณภาพ ยึดการพัฒนาเด็กเป็นหลัก และใช้เวลาให้มากขึ้นในการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีคุณค่าและเกิดคุณภาพต่อตัวเด็ก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

กระทรวงศึกษาธิการ (2549) กำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายในการจัดการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาที่ยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกระแส ของทฤษฎี การศึกษาใหม่ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ปัญญาเป็นฐานที่สามารถควบคุมความประพฤติที่ถูกต้อง จิตใจที่มั่นคง และการใช้ปัญญาในการเรียนรู้ ที่สามารถเข้าใจสรรพสิ่งต่างๆ และการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ความรู้ใหม่ๆ ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งมีความรู้ที่แยกส่วนเฉพาะด้านเกิดใหม่ตลอดเวลา อันมีผลจากการวิจัยและพัฒนา แต่การจัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกทว่าวิชาต่างๆ ที่เรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัด ประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม ที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (Jacob, 2001 : 5-12) วิธีสอนรูปแบบหนึ่งที่เป็นวิธีการที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม รู้และเข้าใจถึงความเป็นจริง ของธรรมชาติที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง คือ การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2548 : 4) สำหรับพระพุทธศาสนานี้เป็นศาสนาแห่งการศึกษา เป็นศาสนาแห่งการเรียนรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน คือ เพื่อความหลุดพ้นจาก ความบีบคั้นทั้งปวง เพราะฉะนั้นอุดมคติ ของการเรียนรู้ของเราจึงอยู่ที่ว่ามนุษย์สามารถพบจุดร่วมกันได้ เพื่อการเรียนรู้ที่ดีเป็นหน้าที่ของทุกคน ที่จะแสวงหาและช่วยให้เพื่อนมนุษย์ได้พบ การเรียนรู้ที่ดีให้ได้ (ประเวศ วะสี, 2546)

จากแนวคิดข้างต้น จึงเกิดแนวคิดโรงเรียนทางเลือก หลายแนวทางเกิดขึ้นด้วยมีความมุ่งหวังว่าจะสามารถพัฒนาการศึกษาของไทยให้ผู้เรียนมีความสุข และสนุก โรงเรียนสัตยาไส ก็เป็นหนึ่งในโรงเรียนทางเลือกที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองต่อการปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนที่เกิดมาจากแนวคิดทางการศึกษาของท่านศรี สัตยา ไสยาบยา ซึ่งเป็นนักศาสนา และนักการศึกษาของอินเดีย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้ก่อตั้งโรงเรียนสัตยาไสในรูปแบบโรงเรียนประจำ ในปี พ.ศ. 2535 ที่ตำบลลำธารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ด้วยเหตุผลว่าอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดี อากาศบริสุทธิ์ เหมาะแก่การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของท่านศรี สัตยา ไสยาบยา ในเรื่องคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ และจิตวิญญาณ จัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งด้านวิชาการ การหลอมรวมของชีวิต ความรัก และศีลธรรม เข้าไว้ด้วยกัน เริ่มเปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และขยายเพิ่มขึ้นทุกปี เพื่อรองรับนักเรียน ในรุ่นแรก จนในปัจจุบันโรงเรียนจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนหนึ่งที่มีมุ่งเน้นการสร้างคนดี ให้กับสังคม โดยได้นำหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ ความรัก ความเมตตา ความจริง ความประพฤติชอบ ความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นเสมือนชุมทรัพย์ในตน คือ คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้ว หากขาดแต่เพียงกระบวนการจัดการ นำเอาความรู้หรือชุมทรัพย์ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนทุกคนออกมาพัฒนาและหล่อเลี้ยงให้เติบโตขึ้นมา นวัตกรรม ที่โรงเรียนสัตยาไส ค้นพบ คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ดึงเอาศักยภาพความเป็นมนุษย์มาพัฒนาให้สมบูรณ์ (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2543 : 40)

โรงเรียนสัตยาไส ตั้งขึ้นโดยมีแนวคิดที่มุ่งสร้างคนดีก่อนคนเก่ง ด้วยความเชื่อที่ว่าความดีสำคัญกว่าความเก่ง เมื่อเป็นคนดีแล้วจะเก่งได้เอง แต่การเป็นคนเก่งยากที่จะเป็นคนดี และเมื่อผู้เรียนมีคุณธรรม หรือคุณค่าความเป็นมนุษย์อยู่กับตัวแล้ว จะเป็นคนเก่งเอง

และยินดีที่จะใช้ความเก่งเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมต่อไป โรงเรียนสัตยาไสถือได้ว่าเป็นตัวอย่างการจัดการศึกษา โดยให้เด็กเป็นเลิศในเรื่องคุณธรรม จนเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ

จากสภาพและแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน เพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อุปนิสัยที่ดีงาม ในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยแท้จริง

### ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

### วิธีการวิจัย

ใช้วิธีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก (In-depth Study) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participator Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation) สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Un Structured Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เลือกพื้นที่แบบเจาะจง ที่โรงเรียนสัตยาไส ตำบลลำธารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเชิง

ลึก กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) มีการตรวจสอบแบบสามเส้าและวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

## สรุปผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี สรุปตามความมุ่งหมายได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

1.1 ด้าน การบริหารงานบุคคล โครงสร้างการบริหารงานในโรงเรียนสัตยาไส มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานอย่างชัดเจน โดยแบ่งออก 3 ระดับ คือ ผู้บริหารสูงสุด ผู้อำนวยการ โดยผู้อำนวยการจะมีที่ปรึกษาผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ 2 ฝ่าย คือ รองผู้อำนวยการฝ่ายนักเรียนชาย และรองผู้อำนวยการฝ่ายนักเรียนหญิง แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ฝ่ายประกันคุณภาพ ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ ฝ่ายทรัพยากรบุคคล และฝ่ายขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้รับการสนับสนุนคณะกรรมการมูลนิธิ และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สนับสนุนโรงเรียน มีคณะกรรมการนโยบายและวางแผนพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ และมีชมรมผู้ปกครองและครู เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ร่วม การสรรหาคณะกรรมการบริหารโรงเรียน จะใช้มติจากการประชุมคณะกรรมการ โดยจะพิจารณาคุณสมบัติและความเหมาะสม ระบบการคัดเลือกครู โรงเรียนสัตยาไสได้วางเกณฑ์ในการคัดเลือกครู โดยพิจารณาจากคนที่มีความตั้งใจดี มีความรักความเมตตาต่อเด็กเป็นส่วนสำคัญที่สุด โดยให้นักเรียนมีส่วนคัดเลือกครู

1.2 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนสัตยาไส เป็นโรงเรียนเอกชนอยู่ประจำ เปิดการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2535 ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล-ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ของ

กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดให้ผู้เรียน เรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยออกแบบหลักสูตรและการแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ ความรัก ความเมตตา ความจริง ความสงบสุข ความประพฤติชอบ และความไม่เบียดเบียน เข้าไปในทุกวิชาและทุกกิจกรรม โดยผ่านระบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ตามทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา ตลอดจนการออกแบบวิถีชีวิตของนักเรียน ตามกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา และแนวคิดทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียน มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยยึดหลักการอนุรักษ์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่น สวยงาม มีบรรยากาศที่อบอุ่นเต็มไปด้วยความรักความเข้าใจระหว่างครู นักเรียน และบุคลากร

### 1.3 การบริหารงบประมาณ

โรงเรียนมีคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย และนโยบาย ในการจัดการศึกษา มีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะของประชา รัฐ ซึ่งเป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม กล่าวคือ ภาครัฐให้เงินอุดหนุนรายหัวแก่นักเรียน ภาคเอกชน หลายบริษัทให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษา ส่วนภาคประชาสังคมจะให้การสนับสนุนงบประมาณ โดยมูลนิธิต่างๆ เป็นผู้บริจาคเงินให้แก่โรงเรียนในการดำเนินกิจการ โรงเรียนไม่เก็บค่าเล่าเรียน แต่เก็บค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 10 ในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

### 1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป

โรงเรียนสัตยาไสมีการวางแผนเลือกทำเลที่ตั้งเหมาะสม มีความสงบ เป็นธรรมชาติ มีป่า มีภูเขา และแม่น้ำ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาจิตใจของนักเรียนและครู มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ทั้งด้านอาคารเรียน อาคาร



ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน อาคารที่พักอาศัย มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาและ สาธารณูปโภค

## 2. สภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนว วิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

โรงเรียนสัตยาไสจัดการศึกษาใน ระดับชั้นอนุบาล โดยเน้นและยึดแนวทางการเรียน การสอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ มีการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมตามแนววิถีพุทธตามแบบของโรงเรียนสัตยาไส การเรียนจะเป็นแบบไป-กลับ เรียนฟรี ไม่มีค่าเล่าเรียน ผู้บริหารสูงสุดและคณะกรรมการ จะเป็นผู้คัดเลือก นักเรียนเข้าเรียนเองระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ประจำ เพื่อที่จะได้สังเกตเด็ก ผิกเด็ก รวมทั้งวิจัยและ พัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งการอยู่ประจำ จะทำให้นักเรียนรู้จักการปรับตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้ดี รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รักหมู่มากคณะ เป็นได้ทั้ง ผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการเป็น กรอบในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน สู่การปฏิบัติให้ สอดคล้องกับธรรมชาติของโรงเรียน จัดกระบวนการ เรียนรู้โดยใช้สมาธิ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียน และใช้หลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ ความรัก ความเมตตา ความจริง ความประพฤติชอบ ความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน สอดแทรกใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และในทุกกิจกรรม ใช้ระบบการ เรียนรู้แบบร่วมมือตามทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา มีวิถี ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรม และเทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การสร้างคน ดีเหนือสิ่งใด

โรงเรียนสัตยาไส กำหนดให้มีการ คัดเลือกนักเรียนเข้าใหม่ 2 ครั้ง ครั้งแรกจะคัดเลือกโดย การสอบข้อเขียนเฉพาะผู้ปกครอง ครั้งที่ 2 จะสอบ สัมภาษณ์ผู้ปกครองและนักเรียน โดยการ เข้าค่ายทำ กิจกรรมร่วมกันที่โรงเรียน เพื่อทางโรงเรียนจะได้คัดเลือก

ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับ ปรัชญา หลักการและนโยบายของโรงเรียน

โรงเรียนสัตยาไสมีรูปแบบ การจั ด การศึกษาแบบวิถีพุทธ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ แบบ บูรณาการคุณธรรม จริยธรรมกับกิจกรรมของหลักสูตร ใน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงสมาธิเข้ากับชีวิตให้ นักเรียนเห็นความสำคัญ กิจวัตรแบบวิถีพุทธที่นักเรียน ทุกคนต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน คือ กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิด้วยแสงสว่าง รับประทานอาหารมังสวิรัติ เรียน วิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเน้นให้นักเรียนเกิด คุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้ง 5 ประการ เรียนวิชาตามกลุ่ม สาระ การเรียนรู้ที่จัดไว้ในตารางสอน โรงเรียนสัตยาไสได้ นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ ใช้กับ การดำเนินชีวิตในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

## 3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตาม แนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

โรงเรียนสัตยาไสมีวัตถุประสงค์ที่ ต้องการจะสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม นำความรู้ และรู้จักที่จะใช้ทั้งสองประการควบคู่กันไป มีการพัฒนาทั้ง ทางร่างกายใจ และจิตวิญญาณ รวมทั้งสร้างอุปนิสัยที่ดี งามให้กับผู้เรียน โรงเรียนจึงมีรูปแบบในการจัดการเรียน การสอนให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ โดยนำหลักการของกระทรวงศึกษาธิการสู่การปฏิบัติ ให้ สอดคล้องกับธรรมชาติของโรงเรียน ผู้บริหารมีบทบาทใน การเป็นผู้นำด้านองค์ความรู้ ด้านการจัดการเรียน การสอนใหม่ๆ เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งชีวิตการทำงานและชีวิต ส่วนตัวให้กับครู นักเรียน ผู้ปกครอง ครูมีบทบาทในการ เป็นแบบอย่างที่ดี และมีพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียน สัตยาไสและชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ปกครองมีบทบาทมี ความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนในลักษณะของชมรมผู้ปกครอง และครู โรงเรียนมีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบ ความรัก ความเมตตา เอื้อต่อการเรียนรู้แบบคุณธรรมนำความรู้

โรงเรียนสัตยาไสจัดกิจกรรมการเรียน การสอนโดยใช้หลัก “Educare” ในการสร้างแรงบันดาลใจ





ใจให้กับผู้เรียน มุ่งการดึงเอาสิ่งที่ดีงามรวมถึงคุณธรรม ออกมาจากจิตใจของผู้เรียน โดยใช้หลักคุณธรรม 5 ประการ คือ ความรักความเมตตา ความจริง การประพฤติชอบ ความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ใช้ระบบ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ให้ผู้เรียน ทำงานเป็นกลุ่ม มีการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน เพื่อประโยชน์ ส่วนรวมตามทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา โดยให้ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและในการวางแผน การสอน ใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยการนั่งสมาธิโดยใช้ แสงสว่าง บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปใน รายวิชาและกิจกรรม โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน แบบบูรณาการคุณธรรม และความดีงามระหว่างวิชา

### อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัตยาไส มีการกำหนดโครงสร้าง การบริหารงาน อย่างชัดเจน วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการจะพิจารณา ด้านคุณธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และปรัชญาของโรงเรียน งานทุกฝ่ายจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้บริหารสูงสุด ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในด้านการคัดเลือกครูโรงเรียนจะให้นักเรียนมีส่วนคัดเลือกครู ผู้บริหารและครูจะเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้หลัก ความรักความเมตตาผ่านกระบวนการเรียนรู้ แบบ บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามแนวทางสัตยาไส การบริหารงานวิชาการ ได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน ที่เน้นคุณธรรมเป็นหลัก สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การบริหารงบประมาณดำเนินการโดย คณะกรรมการบริหารโรงเรียน มีรูปแบบการดำเนินงาน ในลักษณะของประชารัฐ นักเรียนเรียนฟรี มีการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาจิตใจ

ของนักเรียนและครู มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ ทั้งด้านอาคารเรียน อาคารส่งเสริมกิจกรรม การเรียน การสอน อาคารที่พักอาศัย มีความพร้อมทางด้าน เทคโนโลยีทางการศึกษา และสาธารณูปโภค ผล การศึกษา สอดคล้องกับ พัฒนภูมิ กอบกิตติ์กานต์ (2555 : 119-123) ได้กล่าวว่า ดร.อาจอง ประสบ ความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนสัตยาไส ให้เป็นสถานที่ ให้การศึกษาด้านวิชาการ และบ่มเพาะมนุษย์ให้มีคุณค่า 5 ประการ อันได้แก่ การเป็นคนที่มีความจริง มีความรัก ความเมตตา มีความไม่เบียดเบียน มีความประพฤติชอบ และมีความสงบสุข อันเป็นรากฐานที่ดีในการดำเนินชีวิต อย่างเป็นประโยชน์สุขเพื่อตนเองและเพื่อสังคม

2. สภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถี พุทธของโรงเรียนสัตยาไส โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียน ประจำ จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล -ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีระบบ การคัดเลือกนักเรียนเข้าใหม่ 2 ครั้ง โดยให้ผู้ปกครองสอบข้อเขียน และสอบสัมภาษณ์ ผู้ปกครองและนักเรียน ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็น แม่บทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันตามแบบวิถีพุทธตามแนวทางของโรงเรียน สัตยาไส จัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมกับกิจกรรมของหลักสูตร ในทุกกลุ่มสาระการ เรียนรู้ เชื่อมโยงสมาธิแบบใช้แสงสว่าง บริหาร สถานศึกษาและจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงทำให้โรงเรียนสัตยาไสสามารถพึ่งพาตนเองได้ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สอดคล้องกับ กิตติชัย สุธาสิโนบล (2553 : 194) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการ จัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธสำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ที่ว่า ลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงซึ่งประกอบด้วยหลักไตรสิกขา หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร 4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักอริยสัจ 4 และหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้ นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ อย่าง เป็นองค์รวม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและ



บรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี

3. โรงเรียนสัตยาไสจัดการศึกษาแบบคุณธรรมนำความรู้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ใช้หลัก “Educare” ในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนมุ่งการดึงเอาสิ่งที่ดีงามรวมถึงคุณธรรมออกมาจากจิตใจของผู้เรียน ยึดหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ ความรักความเมตตา ความจริง การประพฤติชอบ ความสงบสุข และการไม่เบียดเบียน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือตามทฤษฎีการเรียนรู้ทฤษฎีปัญญามูลฐานการคุณค่าความเป็นมนุษย์ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และในกิจกรรมต่างๆ ใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยการนั่งสมาธิโดยใช้แสงสว่าง เพื่อพัฒนานักเรียนด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม สร้างบรรยากาศที่ดีและเน้นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาครูในการเป็นแบบอย่างที่ดี เนื่องจากเป็นปัจจัยเกื้อหนุนหลักที่จะทำให้เกิดยกระดับจิตใจในสูงขึ้นทั้งระบบ คือนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผลการศึกษา สอดคล้องกับ นานันต์ดา ชื่นแสงเนตร์ (2550 : 97-98) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนสัตยาไส ที่ว่า วิธีการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัตยาไส จึงเป็นไปเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาของโรงเรียน และวิธีการสอนของโรงเรียนสัตยาไสก็จะมีหลักการสอนที่เน้นการนำเอาคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการนั้นมาอธิบายในการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการสอนรายวิชาความรู้ทั่วไป

#### ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี มีข้อเสนอแนะดังนี้

##### 1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการปฏิรูป การเรียนรู้ โดย

โรงเรียนสามารถนำแนวทางการบริหารการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส ไปประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการศึกษาให้เกิดผลที่ดีในโรงเรียนได้เนื่องจากการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในทุกๆ ด้านให้เหมาะสม สอดคล้องต่อการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งความสามารถของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

1.3 ในการเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะต้องมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษา ผู้สอน ครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม ในลักษณะที่เกื้อกูล สื่อสารข้อมูลระหว่างกัน และมีปฏิสัมพันธ์ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดปัจจัยด้านผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1.4 ในการจัดการเรียนการสอนควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน

1.5 โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม พัฒนาบุคลิกภาพ และจิตสำนึกของนักเรียนเป็นประจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประจำ

1.6 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไสเป็นทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของครูที่จะนำไปพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน และครูสามารถนำไปใช้ฝึกฝน พัฒนาตนเอง ให้มีความเป็นกัลยาณมิตร คือพร้อมที่จะแนะนำ สนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้

1.7 ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการทำความดีด้วยตนเอง มีกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจในการทำความดี

##### 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป





2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบของโรงเรียนร่วมกับสถาบันครอบครัว เพราะสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลมากต่อการหล่อหลอมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน ดังนั้นสถานศึกษาควรสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กับการพัฒนาทางวิชาการอย่างสมดุล

2.2 วิจัยและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมนำความรู้ โดยเฉพาะการปฏิบัติที่ได้ผลจริง เพื่อที่จะสามารถนำมาประยุกต์กระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดของรัฐ

2.3 การทำวิจัยในส่วนโรงเรียนนั้น ควรแยกการศึกษาและทำการวิจัยในแต่ละส่วน เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน เพื่อให้เห็นผลการวิจัยที่ชัดเจนและสามารถแก้ไขปรับปรุงในข้อบกพร่องได้

2.4 ควรมีการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการปฏิรูปการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการบริหาร การพัฒนาครู และการพัฒนาผู้เรียน ตามแนววิถีพุทธ

#### เอกสารอ้างอิง

1. กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **คู่มือการพัฒนาคุณธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาคุณธรรม
2. กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2553). **การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก**. ปรินญาศึกษาศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. นานัดดา ชื่นแสงเนตร์. (2550). **การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนสัตยาไส**. ปรินญา นิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4. ประเวศ วะสี.(2546). “**ระบบการศึกษาแนวพุทธ ครั้งที่ 3**”. บันทึทปาฐกถา พิเศษวันเสาร์ที่ 13 กันยายน 2546 เวลา 08.00-12.30 น. ณ ห้องประชุม 101 ตึก 3 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม
6. พัฒน์ภูมิ กอบกิตต์กีสานต์. (2555). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารองค์กรของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา**. ปรินญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทาลัย
7. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
8. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **ปฏิรูปการศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน นโยบายด้านการศึกษาของนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี่ จำกัด
9. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2543). **การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ สถาบันการศึกษาสัตยาไส
10. Jacob, G. M. (2001) **Learning Cooperative Learning Via Cooperative Learning. A Sourcebook of Lesson Plans for Teacher Education on Cooperative Learning**. (Reprinted. Singapore: SEAMEO